

MSME PULSE

ऑगस्ट 2022

श्री सिवासुब्रमनीयन रामन

अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक सिडबी

एमएसएमई पल्सच्या या आवृत्तीतील पत मागणी आणि पुरवठ्यावरील आकलन याचीच पुष्टी करतात की आकस्मिक पत मर्यादा हमी योजना [ईसीएलजीएस] द्वारे वेळेवर वित्त पुरवठा करून एमएसएमई क्षेत्र पुनरुज्जीवनासाठी सक्षम झाले आहे. कर्जदात्यानी ईसीएलजीएस ची यशस्वीपणे अंमलबजावणी करून सर्व एमएसएमई विभागांना वेळेवर आधार दिला आहे. या भरसक मदतीमुळे, एमएसएमई वेगाने व्यवसायवृद्धी करू शकतात.

श्री राजेश कुमार

व्यवस्थापकीय संचालक तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी
ट्रान्स यूनियन सिबील लि.

एमएसएमई उद्योगाच्या सर्व विभागांमध्ये पत मागणीत झालेली वाढ आर्थिक पुनरुज्जीवनासाठीचे चांगले संकेत आहेत. या मागणीची धोरणात्मक पूर्तता करून, कर्जदाते त्यांचे पोर्टफोलिओ वाढवू शकतात आणि आर्थिक समावेश तसेच जीडीपी वाढीसाठी योगदान देऊ शकतात. माहितीचे अनेक स्रोत जलद आणि सुलभपणे उपलब्धता करून अपरस्परावलंबी त्रिकोणीय पद्धतीने एमएसएमई उद्योगाचे पुनरुज्जीवन अधिक मजबूत होण्याचे चित्र स्पष्ट दिसते. माहितीची सुरक्षित पायाभूत सुविधा एमएसएमईला समृद्धी देऊन भारताच्या एमएसएमई क्षेत्राच्या शाश्वत आणि दीर्घकालीन उत्क्रांतीसाठी आवश्यक असा भक्कम पाया तयार करू शकते.

ट्रान्स यूनियन सिबील

अभय केळकर

abhay.Kelkar@transunion.com

विपुल महाजन

vipul.mahajan@transunion.com

कार्तिक सुंदरम

karthik.sundaram@transunion.com

अचिन सहारवत

achin.Saharawat@transunion.com

सिडबी

संजय जैन

erdav@sidbi.in

गिंस्वान्मूंग हँगझो

erdav@sidbi.in

वंदिता श्रीवास्तव

vanditas@sidbi.in

CONTENTS

कार्यकारी सारांश	4
पत मागणी	5
पत पुरवठा	6
पतवृद्धी आणि कामगिरी	14
कोविड-19 मुळे पुनर्रचित कर्जाचे विश्लेषण	18

आर्थिक विकासाला गती देण्यासाठी एमएसएमईना कर्ज देण्यात गतिशीलता आणणे आवश्यक आहे. कोविड महामारी आणि त्यानंतरच्या प्रतिबंधात्मक उपायांनी एमएसएमईना सर्वाधिक प्रभावित केले. सरकार आणि नियामकांच्या हस्तक्षेपामुळे एमएसएमईनी समर्थपणे या आव्हानांचा मोठ्या प्रमाणात सामना केला. तथापि, केवळ संवेदनक्षम एमएसएमई कर्जदारांना वेळेवर पतपुरवठा करूनच शाश्वत वाढ साधली जाऊ शकते, जेणेकरून कर्जदात्यांचा पोर्टफोलिओ देखील संरक्षित केला जाईल. MSME Pulse च्या या आवृत्तीमधे मागणी आणि पुरवठ्यातील नवीनतम कलांचे विश्लेषण, पतवृद्धी आणि पत कामगिरीवर होणाऱ्या परिणामाचे मूल्यांकन आणि कर्ज पुनर्रचनेबद्दल अंतर्दृष्टी यांचा समावेश केला आहे.

पत मागणी, पुरवठा आणि पतवृद्धी

एमएसएमई कर्जाची मागणी (व्यावसायिक पतचौकशीच्या संख्येनुसार मोजली जाते) गेल्या एका वर्षात वाढली आहे आणि ती महामारी-पूर्व मागणीच्या 1.6 पटनी वाढली आहे. याचे श्रेय महामारीच्या दुसऱ्या लाटेनंतर व्यापक आर्थिक क्रियाकलापांमध्ये झालेल्या सुधारणेला दिले जाऊ शकते. पुढे, ईसीएलजीएस योजनेचा विस्तार, समृद्ध पत आकडेवारी (क्रेडिट डेटाची) उपलब्धता आणि डिजिटल कर्जप्रणालीचा अधिकाधिक अवलंब यामुळे जास्त एमएसएमई युनिट्स कर्जासाठी सक्षम झाले. एमएसएमईच्या सर्व विभागांमधील पतवितरण महामारी-पूर्व च्या तुलनेत दुप्पट झाले हे असे दर्शविते की कर्जदाते वाढत्या पतमागणीसाठी वित्त पुरवठा देण्यास सक्षम आहेत.

पोर्टफोलियो कामगिरी आणि कर्ज पुनर्रचना

मार्च 22 (FY22-Q4) पर्यंत एकूण एमएसएमई क्रेडिट एक्सपोजर ₹23.12 लाख करोड आहे, हे वर्षगतवर्ष तुलनेत 6.3% ची वाढ दर्शविते. मार्च 22 पर्यंत एकूण सक्रिय एमएसएमई कर्जदार ~7 दशलक्ष असून वर्षगतवर्ष वृद्धी दर 6% आहे. एकूणतः एमएसएमई कर्जदारांच्या संख्येतील वाढ माफक आहे कारण कर्जदाते विद्यमान ग्राहकांना कर्ज देण्यावर जास्त भर देत आहेत.

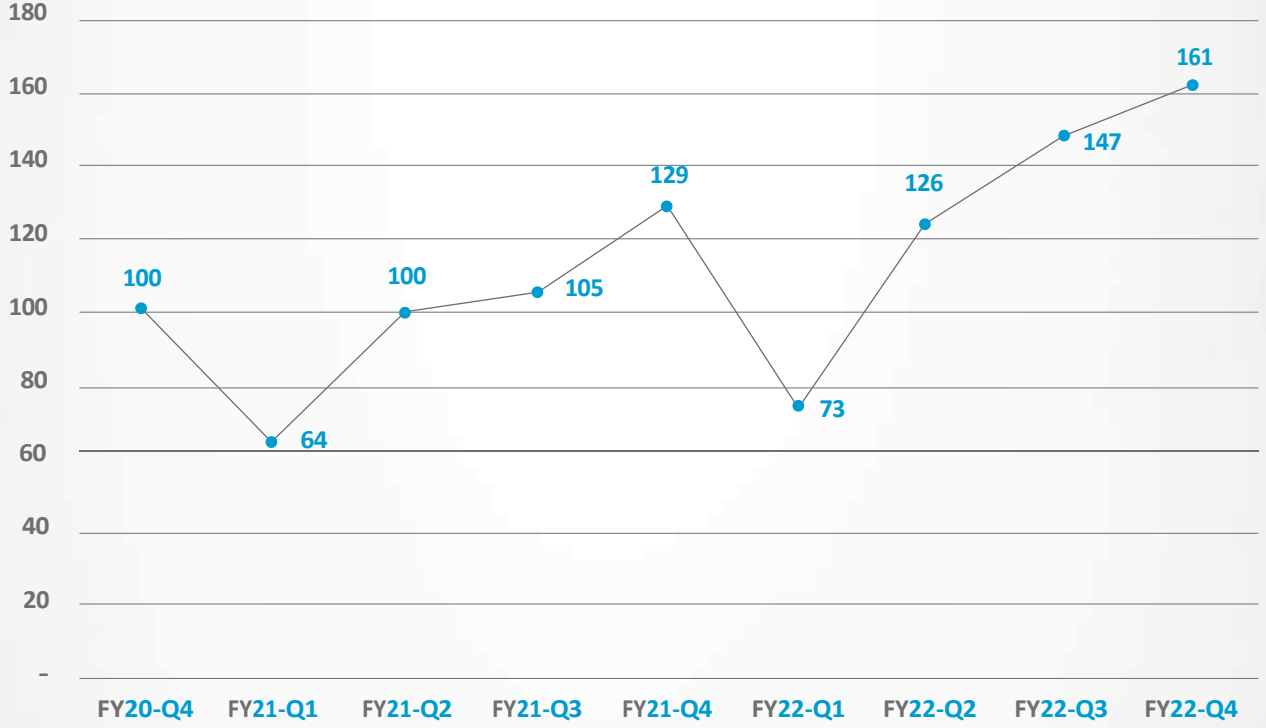
मार्च 22 (FY22-Q4) पर्यंत एकूण एमएसएमई अनुत्पादितकर्ज दर 12.8% आहे. मार्च 21 पासून (FY21-Q4) एमएसएमई विभागातील अनुत्पादितकर्ज दराचा कल वृद्धीगत आहे. सूक्ष्म विभागाचा अनुत्पादितकर्ज दर FY20-Q3 पर्यंत, लघु विभागापेक्षा कमी होता. तथापि, हा कल आता उलटला आहे या वरून असे दिसून येते की कोविडचा सर्वाधिक परिणाम सूक्ष्म सेगमेंटवर झाला आहे.

मार्च 22 पर्यंत, आयएनआर 0.35 लाख करोड शिल्लक असलेल्या 2.7 लाख एमएसएमई खात्यांची पुनर्रचना करण्यात आली. ही खाती एकूण सक्रिय खात्यांच्या सुमारे 2.3% आहेत तर मार्च 22 पर्यंतच्या एकूण एमएसएमई शिल्लकबाकीच्या 1.5% आहे. पुनर्रचित एमएसएमई कर्जाचे प्रमाण सिएमआर (CIBIL MSME Rank) अन्वये पुढील प्रकारे सर्वाधिक प्रमाण उच्च जोखीमगट (CMR-7 ते CMR-10) आहे त्यानंतर मध्यम जोखीमगट (CMR-4 ते CMR-6) आणि कमी जोखीमगट (CMR-1 ते CMR-3) सर्वात कमी प्रमाण. हे सर्वात असुरक्षित असलेल्या आणि पत पुनर्रचनेची सर्वाधिक गरज असलेल्या एमएसएमईना समर्थन देण्यासाठी एक विवेकपूर्ण दृष्टीकोन दर्शविते.

पत मागणी

व्यावसायिक पतचौकशीच्या अनुक्रमित आकारमानाच निर्देशांक असा कल दर्शवितो की व्यावसायिक कर्जमागणी कोविडच्या दुसऱ्या लाटेनंतर वृद्धिंगत आहे. सध्याची पतमागणी कोविड-पूर्व मागणीच्या सुमारे आर्थिक आणि व्यावसायिक क्रियाकलापांमधील पुनरुज्जीवनामुळे गेल्या एका वर्षात व्यावसायिक कर्जविषयक चौकशींमध्ये वाढ झाली आहे.

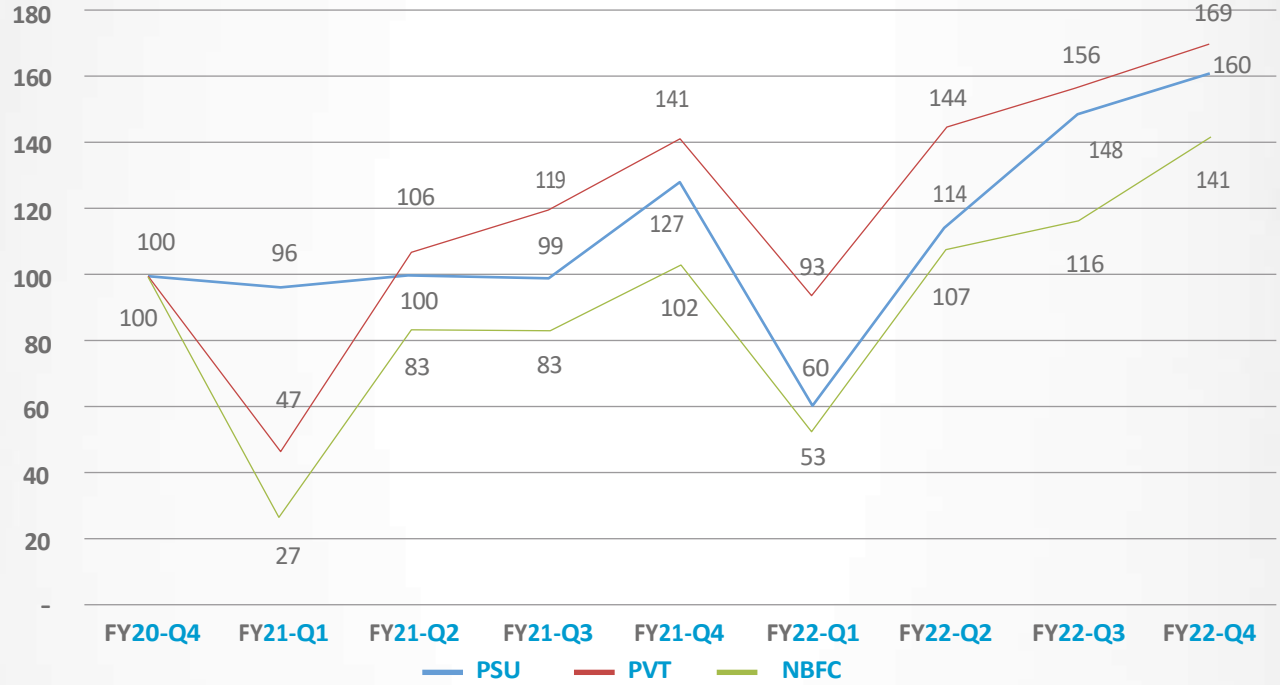
Indexed Commercial Credit Inquiry Volumes

कर्जदाता प्रकारानुसार पत मागणी

कोविड-पूर्व पत मागणीच्या तुलनेत, सार्वजनिक आणि खासगी क्षेत्र बँकांमधील पत मागणी अनुक्रमे 1.6 पट आणि 1.7 पट आहे. कोविड दुसऱ्या लाटेनंतर FY22-Q1 मध्ये एनबीएफसी पुनरुज्जीवनाच्या मार्गावर असल्याचे दिसते. ईसीएलजी योजना, समृद्ध पत आकडेवारी (क्रेडिट डेटाची) उपलब्धता आणि डिजिटल कर्जप्रणालीचा अधिकाधिक अवलंब यामुळे पत मागणीत सातत्यपूर्ण वाढ झाली आहे.

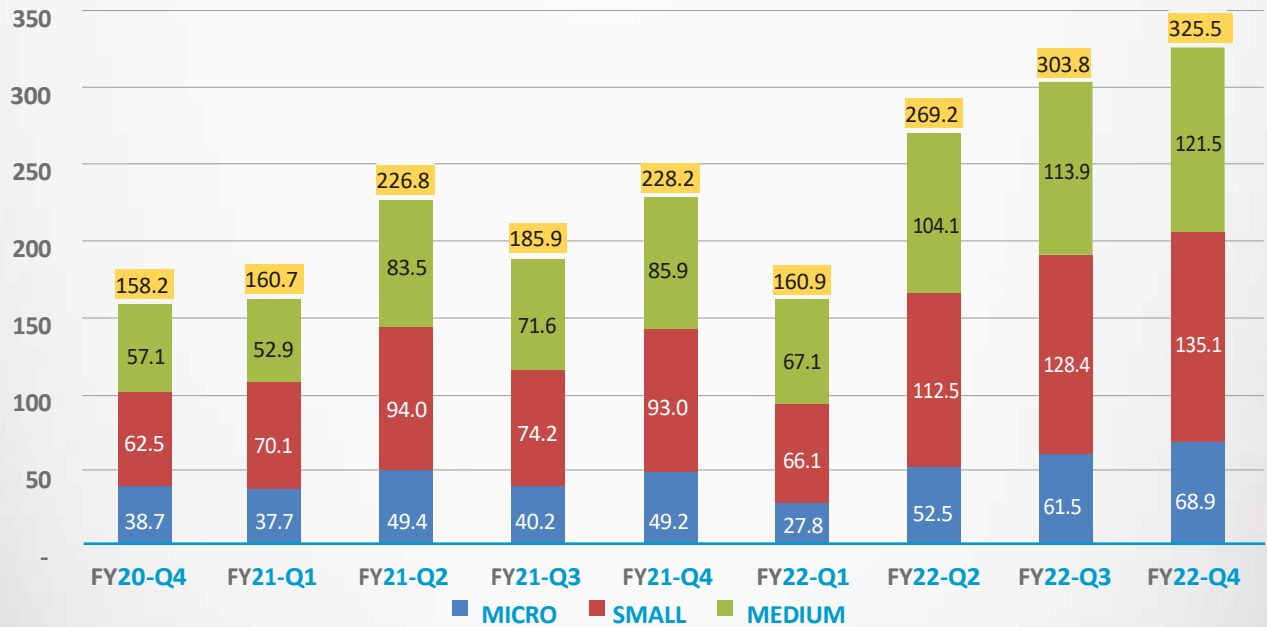
कर्जदाता प्रकारानुसार अनुक्रमित व्यावसायिक पत मागणी

पत पुरवठा

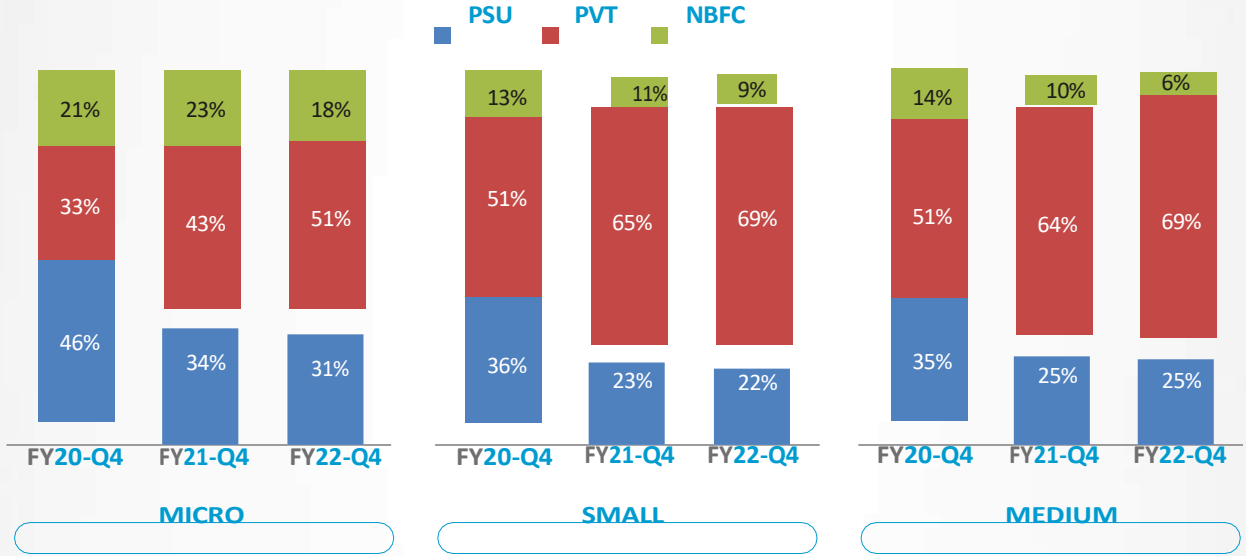
एमएसएमईचे FY22-Q4 मध्ये एकूण वितरण वर्षगतवर्ष तुलनेत ~ 43% ने वाढले आहे. कोविड-पूर्व काळाच्या (FY20-Q4) तुलनेत, FY22-Q4 मध्ये एमएसएमईचे तिन्ही विभागांतील वितरण जवळजवळ दुप्पट झाले आहे. एकूण वितरण FY21 मध्ये ₹8 लाख करोड तर FY22 मध्ये ₹10.6 लाख करोड झाले आहे., सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम विभागातील FY22 मधील एकूण वितरणात FY21च्या वर्षगतवर्ष तुलनेत अनुक्रमे 19%, 33% आणि 38% वाढ झाली आहे.

एमएसएमई वितरीत रक्कम (₹ हजार करोड)

वर्षगतवर्ष तुलनेत FY22-Q4 मध्ये सार्वजनिक आणि खाजगी क्षेत्रातील बँकांच्या वितरणामध्ये 5% आणि 14% वाढ झाली तर एनबीएफसीच्या वितरणात 16% घट झाली आहे. एकूण वितरणामध्ये सर्व विभागांमध्ये खाजगी बँकांचा बाजारांश वाढला आहे.

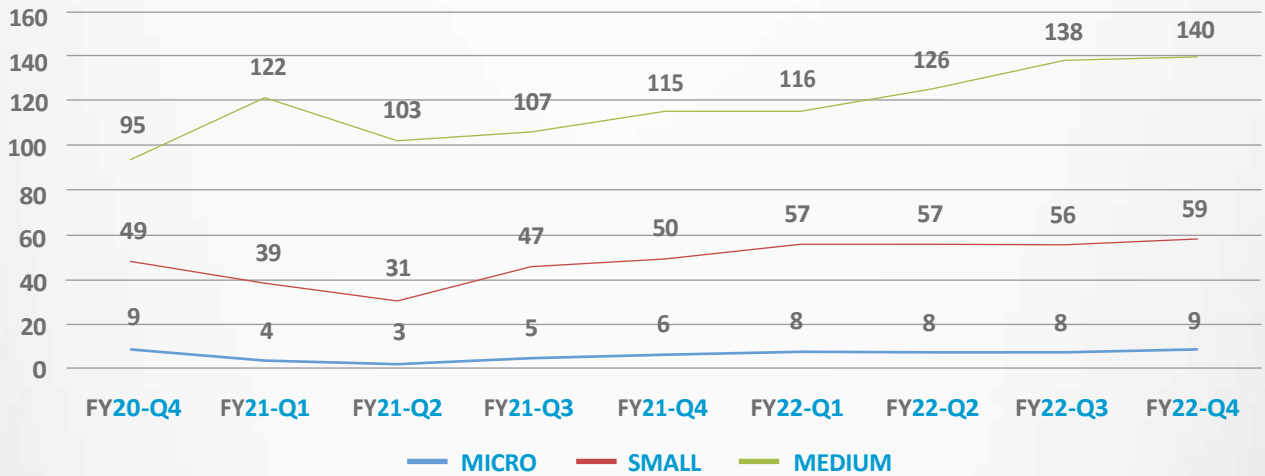
कर्जदाता प्रकारानुसार सर्व कर्जदात्यांच्याउत्पत्तीत शिल्लकबाकीतील अनुपातीत हिस्सा

एमएसएमई विभागातील कर्जाचे सरासरी आकारमान

गेल्या एका वर्षामध्ये, सर्व विभागांमध्ये कर्जाच्या सरासरी आकारमनात वृद्धी झाली आहे. याचे श्रेय वाढलेली पतमागणी, निश्चित दायित्वांना अधिक समर्थन देण्यासाठी व्याजदरातील घट आणि खाजगी बँकांची विशेषतः लहान आणि मध्यम विभागांमध्ये वाढलेली जोखीमीची गरज हे कारण असू शकते.

एमएसएमई विभागातील कर्जाचे सरासरी आकारमान (लक्षामध्ये)

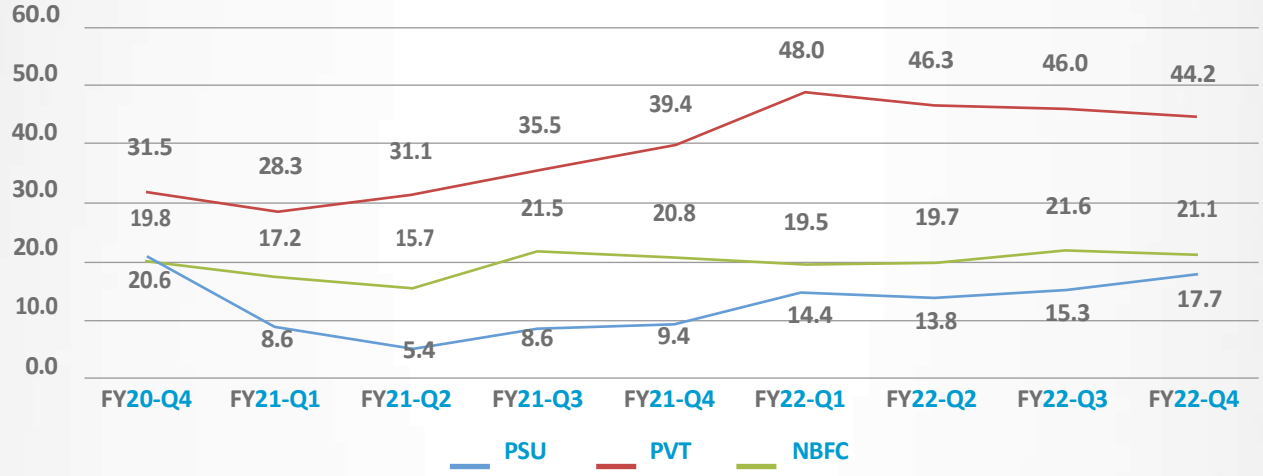

कर्जदाता प्रकारानुसार कर्जाचे सरासरी आकारमान

खाजगीबँकांच सरासरी कर्ज आकारमान कोविडनंतर वाढले आहे, तर सार्वजनिकक्षेत्रबँका व एनबीएफसी यांच कोविड-पूर्व पदावर आहे.

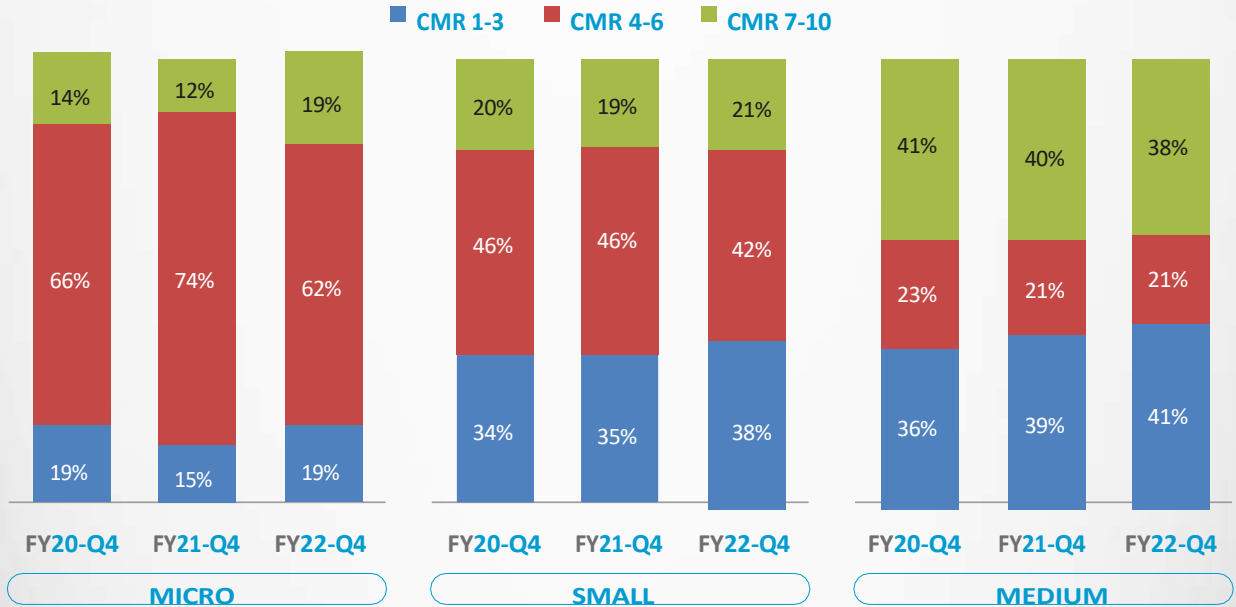
कर्जदाता प्रकारानुसार कर्जाचे सरासरी आकारमान (लक्षामध्ये)

सिएमआर प्रमाणे एमएसएमई कर्ज उत्पत्ती

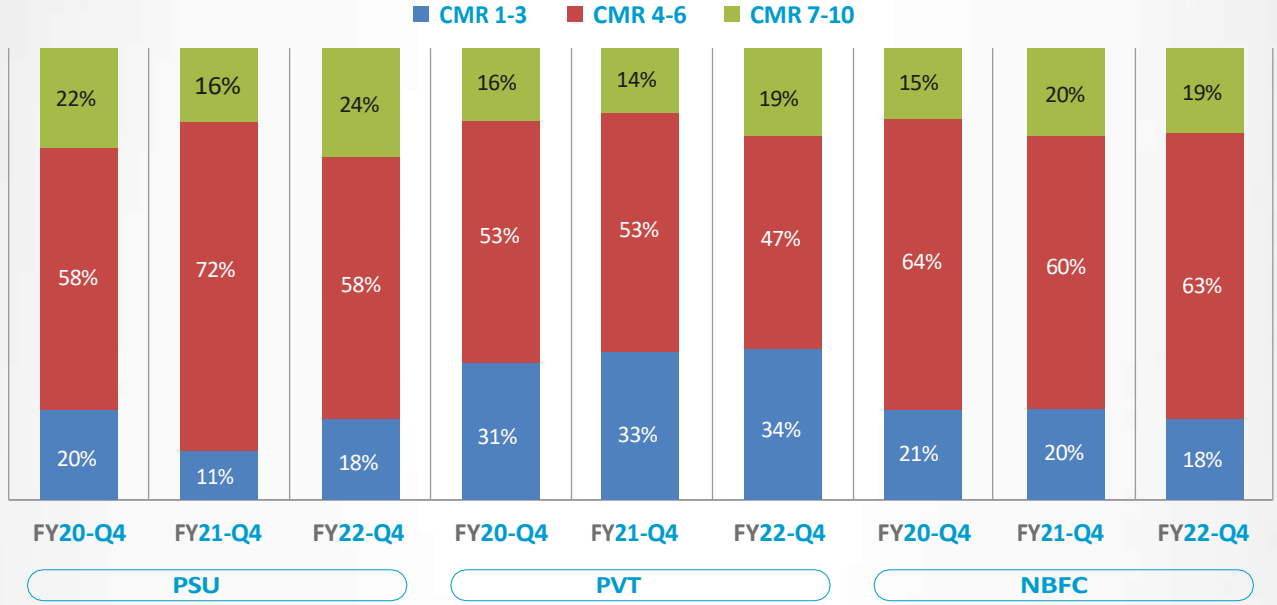
उच्च-जोखीम स्तर (CMR 7-10) च्या उत्पत्तीवाढीमध्ये सूक्ष्म उद्योगाचा वाटा जास्त आहे.

सिएमआरप्रमाणे व्यापाराचा अनुपातीत वाटा - उद्योगचित्र

सर्व कर्जदात्यामध्ये जोखीमीची गरज वाढलेली दिसते. सार्वजनिकक्षेत्र, खाजगी बँका आणि एनबीएफसी यांचा FY20-Q4 आणि FY22-Q4 दरम्यान उच्च-जोखीम श्रेणीतील उत्पत्तीचा वाटा अनुक्रमे 2%, 3% आणि 4% नी वाढला आहे.

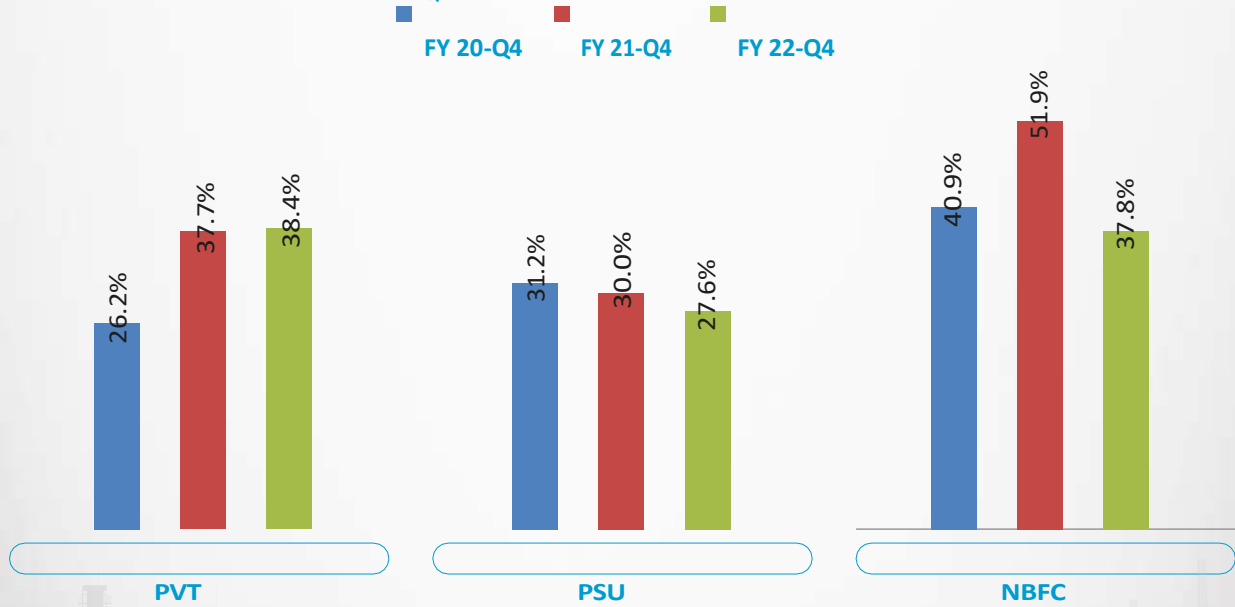
सिएमआरप्रमाणे व्यापाराचा अनुपातीत वाटा - कर्जदाता चित्र

मंजूरी दर

कर्जदात्यांच्या जोखीमीची गरज समजून घेण्यासाठी मध्यमजोखीमश्रेणीतील मंजूरीदराच अवलोकन केल. खाजगी बँकांचे गेल्या एका वर्षात मंजूरीचे दर मोठ्या प्रमाणात अबाधित राहिले. सार्वजनिकक्षेत्र बँका व एनबीएफसीचे मंजूरी दर घसरले आहेत जे ग्राहक निवडीचे निकष कडक झाल्याचे सूचित करतात.

कर्जदाता प्रकारे मध्यमजोखीम गटातील मंजूरीचा दर

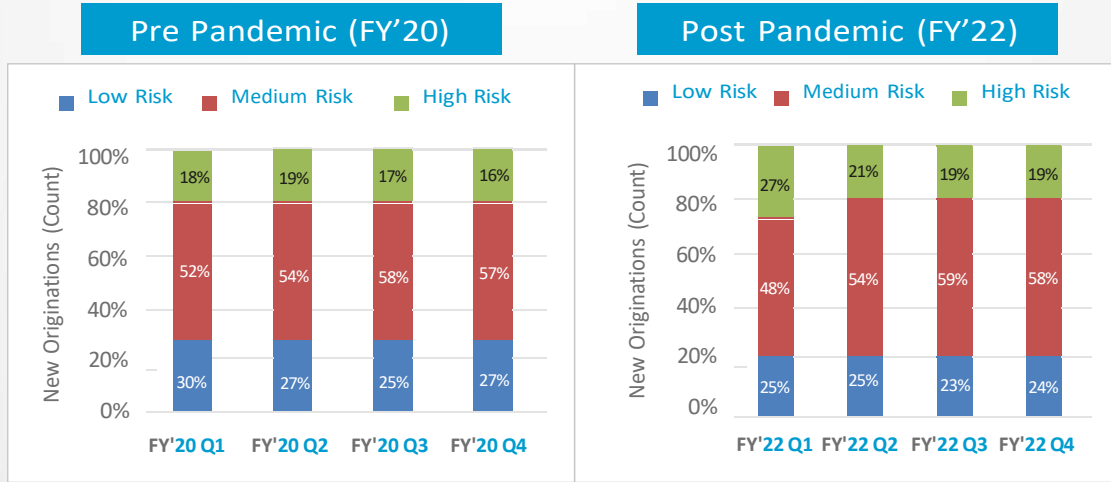
*Medium Risk Tier: RANK 4, 5, 6

नवीन उत्पत्ती ची पत वैशिष्टे

नवीन उत्पत्ती (नूतनीकरण आणि GECL कर्जे वगळून) FY'22 मधे मध्यम जोखीम श्रेणीत (CMR 4 ते 6) 55% तर कमी जोखीम श्रेणीत (CMR 1 ते 3) 24% आहे. महामारी-पूर्व काळात (FY'20) 27% कमी जोखीम श्रेणीत (CMR 1 ते 3) आणि 55% मध्यम जोखीम श्रेणीतील (CMR 4 ते 6) आहे.

सिएमआर प्रमाणे नवीन उत्पत्ती (नूतनीकरण व जिईसीएल कर्जे वगळून)

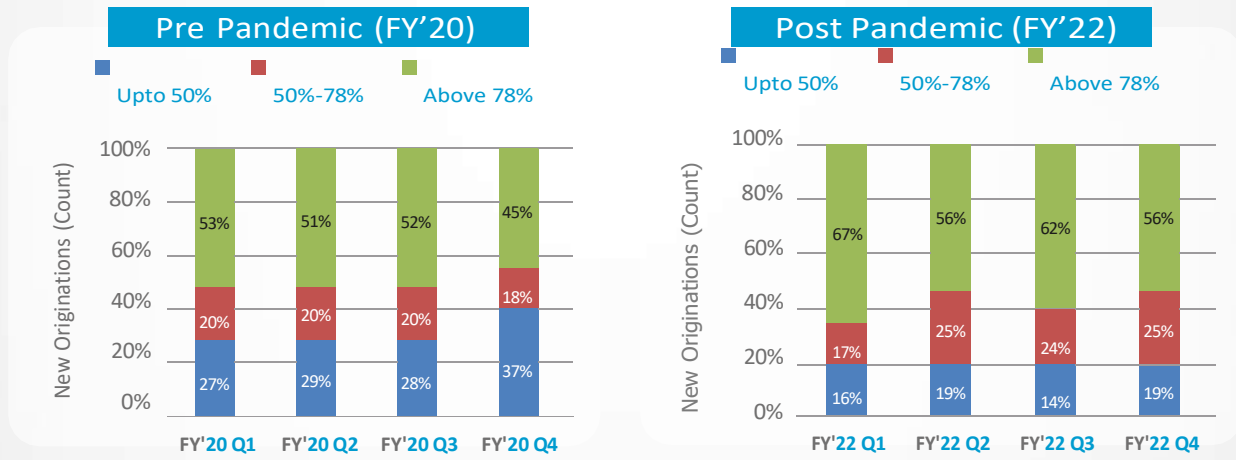
जरी मध्यम जोखीम (CMR-4 ते CMR-6) विभागातील उत्पत्तीची टक्केवारी वर्षानुवर्षे सारखीच असली तरी, या उत्पत्तीच्या पतवैशिष्ट्यांचे बारकाईने निरीक्षण केल्यास रोख उचल /अतिरिक्त उचल, परातफेड कल, शिल्लकबाकीची वर्तणूक यासारख्या प्रमुख वैशिष्ट्यांच्या बाबतीत विविध प्रकारचे अंतर्दृष्टी दिसून येते. या वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करण्यासाठी, आम्ही CreditVision® अल्गोरिदम वापरतो जे कर्जदाराच्या क्रेडिट इतिहासामधील अतिरिक्त कलाबद्दल आंकडे व अंतर्दृष्टी प्रदान करतात.

रिवोल्व्हिंग क्रेडीटचा वापर (कॅश क्रेडिट आणि ओव्हरड्राफ्ट सुविधा)

कॅश क्रेडिट आणि ओव्हरड्राफ्ट सुविधांचा वापर एमएसएमईच्या कार्यरत भांडवलव्यवस्थापन धोरणांची अंतर्दृष्टी देते. CreditVision® युटिलायझेशन अल्गोरिदम हा एक कल आधारित अल्गोरिदम असून ते 12 महिन्यांच्या कालावधीतील सरासरी कॅशक्रेडिट/ओव्हरड्राफ्टचा वापर अभ्यासून हंगामी प्रभाव दूर करते. अल्गोरिदम वापराच्या तीन भिन्न श्रेणी आहेत - 78% वरील वापर हा उच्च वापर म्हणून वर्गीकृत आहे.

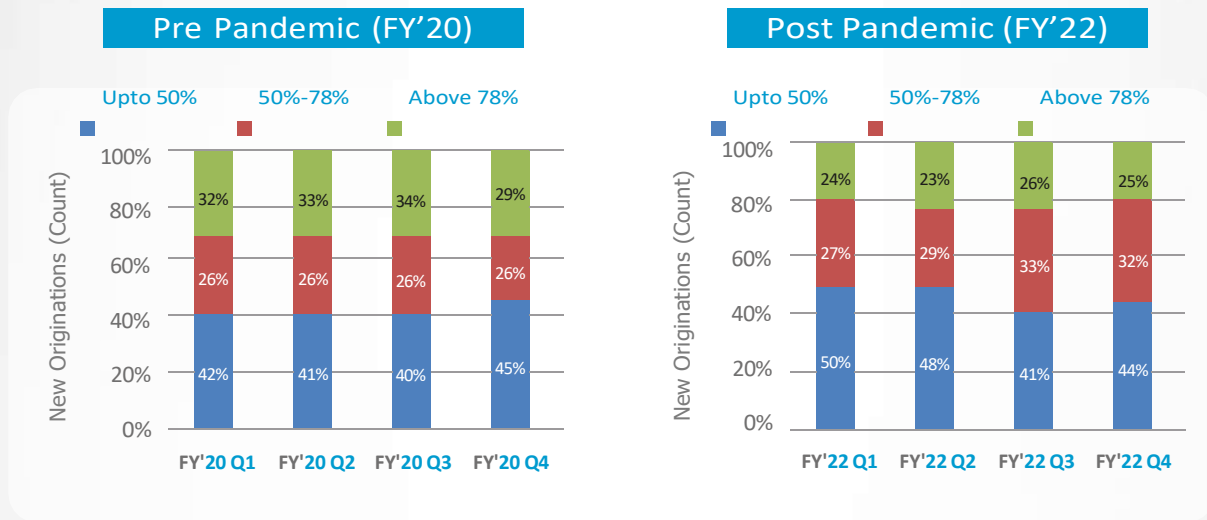
एमएसएमईच्या महामारीपूर्वीच्या (FY'20)च्या उत्पत्तीची सरासरी वापर पातळीची तुलना, महामारीनंतरच्या(FY'22) वापर पातळीशी करता, नवीन उत्पत्तीमधील वाढ CMR 4-6 श्रेणीत दिसून येते. FY'22 मध्ये एमएसएमईच्या नवीन कर्ज उत्पत्ती पैकी 60% ही उच्च वापर स्तरावर (78% पेक्षा जास्त वापर) होते तर FY'20 मध्ये हेच 50% उच्च वापर स्तरावर होते. कोणत्याही बाह्य परिणामात (दुसऱ्या कोविड लाटेचा धक्का FY'22 Q1) सुद्धा उच्च वापर श्रेणीत एमएसएमई मध्ये नवीन कर्ज उगम पावतात.

सिएमआर-4 ते सिएमआर-6 नवीन उत्पत्तीचा सरासरी वापर (नूतनीकरण आणि जीईसीएल् वगळता)

तथापि, FY'20 मधील संरचनात्मकदृष्ट्या मजबूत (CMR 1 ते 3) च्या सरासरी वापर पातळीमध्ये नवीन कर्ज उत्पत्ती करणाऱ्या एमएसएमईची FY'22 मधील वापराशी तुलना केल्यास असे दिसून येते की या एमएसएमई साठी वापराचे प्रमाण प्रत्यक्षात कमी झाले आहे अर्थात FY'20 च्या तुलनेत FY'22 मध्ये ह्या श्रेणीतील सरासरी वापर पातळी कमी होती. त्यामुळे CMR सोबत CreditVision® अल्गोरिदम कलाचा वापर केल्यास कर्जदाराच्या पतसवई बदल समृद्ध अंतर्दृष्टी मिळते.

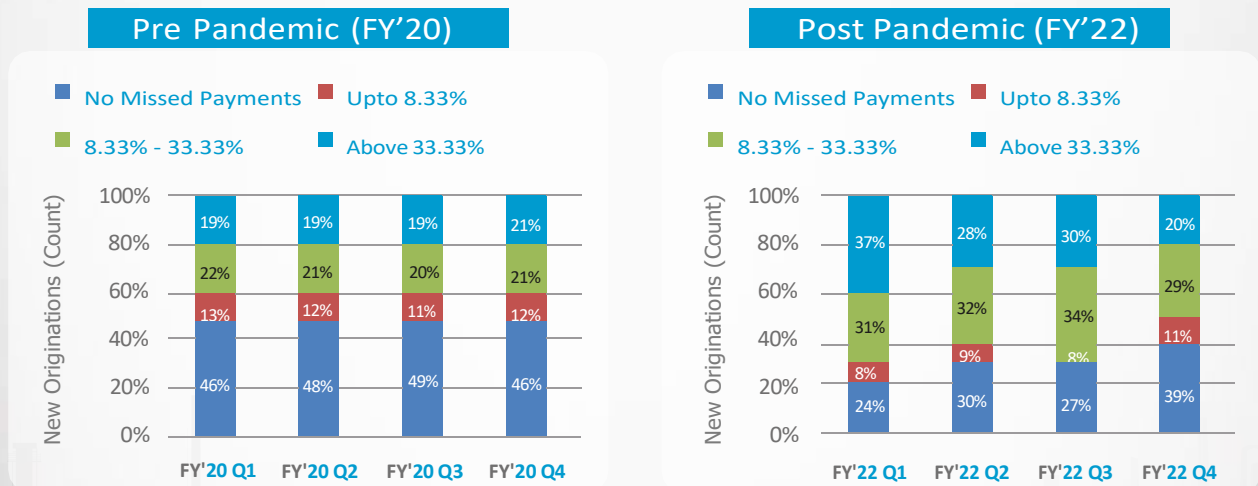
सिएमआर-1 ते सिएमआर-3 नवीन उत्पत्तीचा सरासरी वापर (नूतनीकरण आणि जीईसीएल् वगळता)

परतफेडीतील कसूर

कल आधारित CreditVision® अल्गोरिदम मिस्ट पेमेंट्स, देय फेडीपैकी कसूर केलेल्या फेडीच्या संख्येची गणना करते, म्हणजे, मागील 12 महिन्यांतील देय फेडीची संख्या 24 असेल आणि 4 फेडीत कसूर झाली तर कसूर फेड अनुपात(रेशो) = $4/24 = 16.67\%$ होईल. हे कर्जदात्यांना एकच कसूर असणारे ग्राहक आणि फेडीबाबत कसूरचे सातत्यपूर्ण पारश्वभूमी असलेले ग्राहक यांना अलग करण्यास सक्षम करते. उत्पत्तीपूर्वीच्या CMR 4 ते 6 श्रेणी गटातील कर्जदारांच्या परतफेडीतील कसूरची महामारी-पश्चात (FY'22) आणि महामारी-पूर्व (FY'20) तुलना केल्यास असे दिसून येते की मध्यम जोखीम असलेल्या ग्राहकांमध्ये परतफेडीतील कसूरच्या कलात लक्षणीय वाढ झाली आहे आणि स्वच्छ पारश्वभूमी असलेल्या एमएसएमई ग्राहकात घट झाली आहे.

सिएमआर-4 ते सिएमआर-6 नवीन उत्पत्ती कसूरफेड अनुपात (नूतनीकरण आणि जीईसीएल् वगळता)

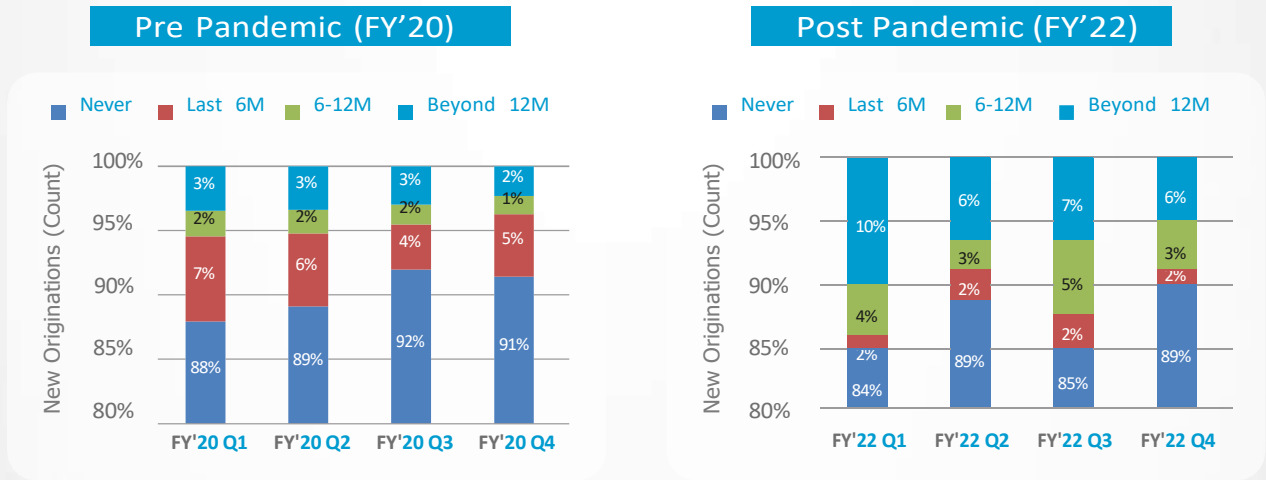

सर्वात अलीकडील कसूर (30+)पासूनचे महिने

कल आधारीत CreditVision® अल्गोरिदम 'सर्वात अलीकडील अपराधापासूनचे महिने' कर्जदात्यांना आढळलेल्या कसूरची नवीनता ओळखण्यास सक्षम करते. हा एक कल आधारीत अल्गोरिदम आहे जो 30+ डीपीडीचा शेवटचा कसूर ओळखण्यासाठी 36 महिन्यांचा इतिहास पाहतो आणि कसूरची नवीनता बघून कर्जदाता निर्धारित करू शकतात की ते क्रेडिट प्रोफाइल अस्तंगत होणारे की आशादायी.

उत्पत्तीपूर्वीच्या CMR 4 ते 6 श्रेणी गटातील कर्जदारांच्या शेवटच्या कसूरपासूनच्या महिन्यांची महामारी-पश्चात (FY'22) आणि महामारी-पूर्व (FY'20) तुलना केल्यास असे दिसते की FY'22(महामारीच्या पहिल्या लाटेच्या काळात) महामारीच्या प्रभावामुळे 7% एमएसएमई 30+डिपीडी 12 महिन्यापेक्षा अधिक होते जे FY'20 उत्पत्तीमधे 3% एमएसएमई 30+डिपीडी 12 महिन्यापेक्षा अधिक होते. हे कल आधारीत अल्गोरिदम पुढे असेही दर्शविते की महामारी-पश्चात FY'22मधे कर्जदारांच्या 'गेल्या 12 महिन्यांत 30+ डीपीडी पासूनचे महिने' कसूर घटनांमध्ये FY'20 च्या उत्पत्तीच्या तुलनेत कमी आली आहे.

सिएमआर 4 ते 6 नवीन उत्पत्ती सर्वात अलीकडील कसूर (30+) पासूनचे महिने (नूतनीकरण आणि जीईसीएल् वगळता.)

कर्जदात्यांना सिबील एमएसएमई रँक आणि कल आधारीत CreditVision® अल्गोरिदमचे संयोजन मध्यम जोखीम (CMR 4-6) श्रेणीतील उच्चतम जोखीमीची प्रोफाइल ओळखण्यास सक्षम करते आणि त्यानुसार त्यांची किंमत ठरवते. CreditVision® रोलआउटचा एक भाग म्हणून, सिबील क्रेडिट रिपोर्ट (CIR) मध्ये पूर्व-गणितीय अल्गोरिदम उपलब्ध आहेत जे कर्जदात्यांना अतिरिक्त कलाधारीत अंतर्दृष्टी प्रदान करू शकतात आणि पतधोरणाचा एक भाग म्हणून स्वीकारू शकतात.

पतवृद्धी आणि कामगिरी

मार्च 22 (FY22-Q4) पर्यंत एमएसएमई विभागांचे क्रेडिट एक्सपोजर वर्षगतवर्ष तुलनेत 6.3% नी वाढून ₹ 23.12 लाख करोड झाले आहे. ही पतवाढ एमएसएमईच्या सर्व उप-विभागातील कर्जात¹ दिसून येते.

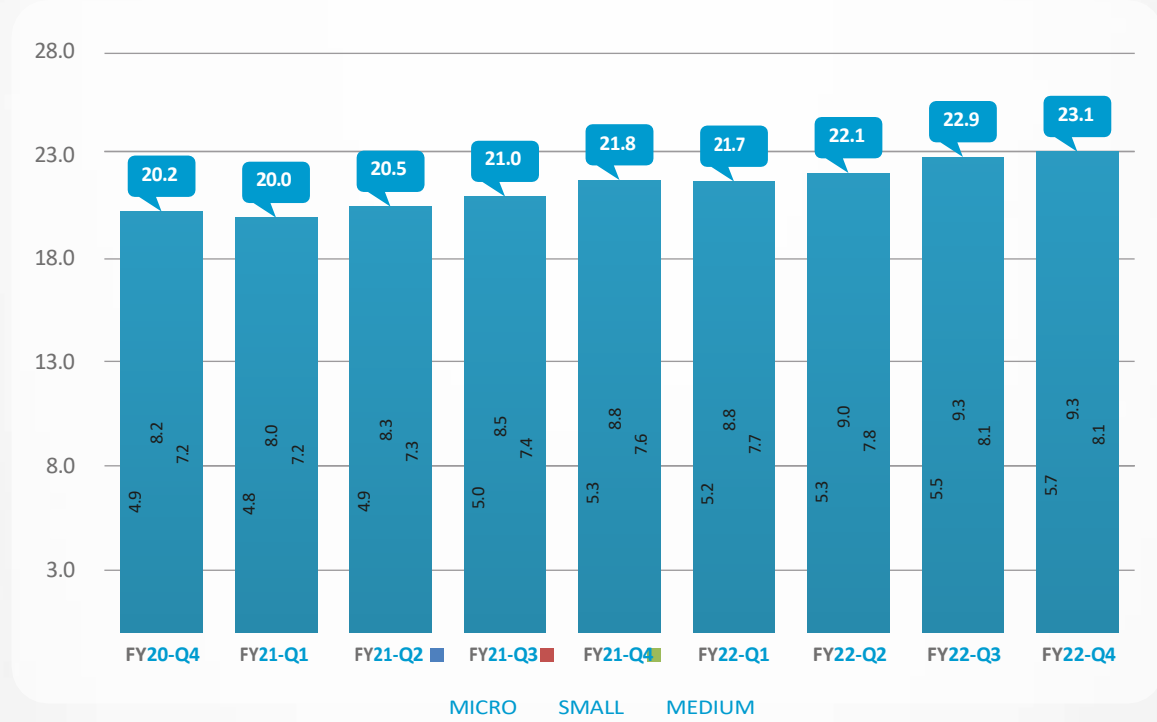
शिल्लकबाकीतील वर्षगतवर्ष तुलनात्मक वाढ या प्रमाणे:

-सार्वजनिक क्षेत्र : 6% (8.5 ते 9.0 लक्ष करोड)

-खाजगी क्षेत्र : 13% (8.3 ते 9.4 लक्ष करोड)

-एनबीएफसी : 7% (2.5 ते 2.7 लक्ष करोड)

एमएसएमई क्रेडिट एक्सपोजर (₹ लक्ष करोड)

¹ उत्पत्तीच्या वेळी प्रति उपक्रम एकत्रित क्रेडिट एक्सपोजर आधारावरीत वाणिज्यिक कर्ज वर्गीकरण: अती सूक्ष्म: <10लक्ष; सूक्ष्म 1: 10 लक्ष ते 50 लक्ष; सूक्ष्म 2: 50 लक्ष ते 1 करोड; लघु: ≥1 करोड <10 करोड; मध्यम 1: ≥ 10 करोड <25 करोड; मध्यम 2: ≥ 25 करोड <50 करोड; मोठे: ≥ 50 करोड. सूक्ष्म विभागात अती सूक्ष्म, सूक्ष्म 1 आणि सूक्ष्म 2 तर मध्यम विभागात मध्यम 1 आणि मध्यम 2 समाविष्ट आहेत

सक्रिय ग्राहकांचे वर्षगतवर्ष तुलनात्मक वर्गीकरण

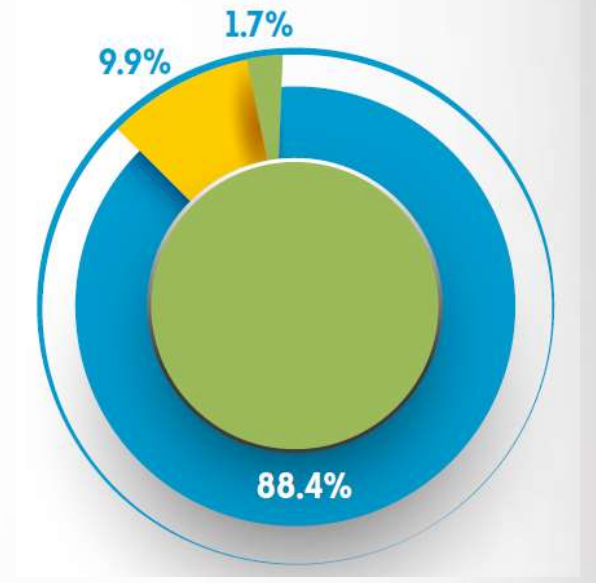
मार्च 22 पर्यंत एकूण सक्रीय एमएसएमई कर्जदार ~7 दशलक्ष असून वर्षगतवर्ष वृद्धी दर 6% आहे. एकूण एमएसएमई कर्जदारांची वाढ नियंत्रित आहे कारण कर्जदाते विद्यमान कर्जदारांना कर्ज देण्यावर भर देत आहेत.

सक्रिय एमएसएमई कर्जदार

सक्रिय एमएसएमई कर्जदार यथा मार्च '22

■ MICRO ■ SMALL ■ MEDIUM

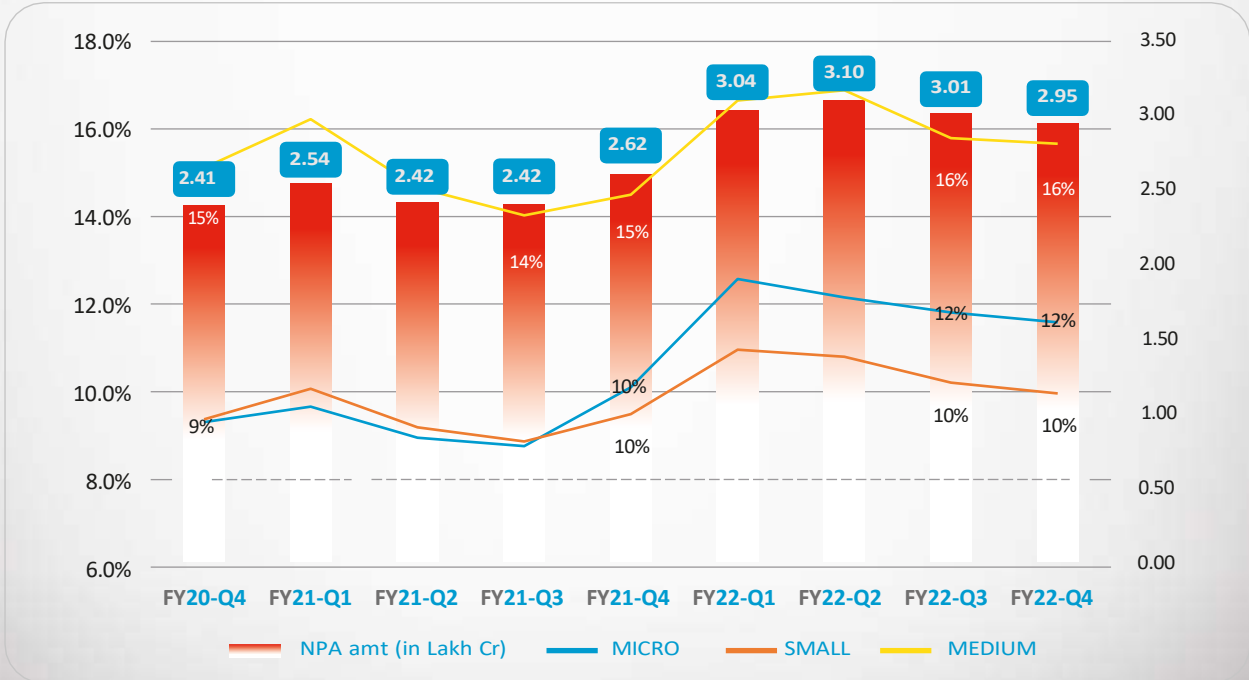
88% पेक्षा जास्त एमएसएमई संस्था सूक्ष्म विभागात आहेत तर लघु आणि मध्यम विभागाचा अनुक्रमे 10% आणि 2% हिस्सा आहे. सूक्ष्म विभागातील सक्रिय ग्राहकांमध्ये महाराष्ट्र आणि उत्तर प्रदेश यांचा एकत्रितपणे 21% हिस्सा आहे जो अदमासे ~1.5 दशलक्ष आहे.

एमएसएमई विभागातील अनुत्पादीत कर्ज दर

मार्च 22 (FY22-Q4) मध्ये एकूण एमएसएमई अनुत्पादीत कर्ज दर 12.8% आहे. मार्च 21(FY21-Q4) पासून एमएसएमई विभागातील अनुत्पादीत कर्ज दराचा कल वाढता आहे. सूक्ष्म विभागाचा अनुत्पादीत कर्ज दर FY21-Q3 पर्यंत लघु विभागापेक्षा कमी होता. तथापि, आता हा कल पलटला आहे आणि या द्वारे असे सूचित होते की कोविडचा सूक्ष्म विभागावर सर्वाधिक परिणाम झाला आहे.

एमएसएमई विभागातील अनुत्पादीतकर्ज दर

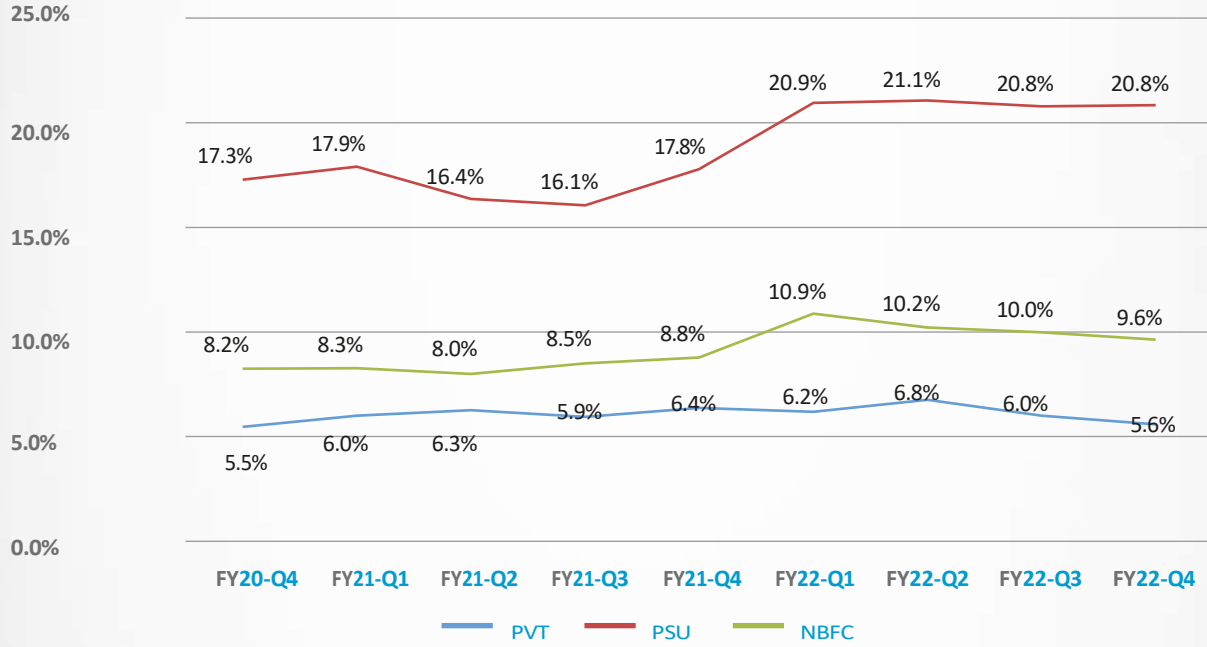

कर्जदाता प्रकारानुसार अनुत्पादीतकर्ज दर

खाजगी बँकांमधील अनुत्पादीतकर्ज दर FY21-Q3 पासून स्थिर आहे. सार्वजनिकक्षेत्र बँका आणि एनबीएफसी मध्ये FY21-Q3 नंतर अनुत्पादीतकर्ज दरात वाढ झाली आहे. मागील 2 वर्षांपासून एनबीएफसी अनुत्पादीतकर्जातील वाढ स्थिर दरात आहे.

कर्जदाता प्रकारानुसार अनुत्पादीतकर्ज दर

जोखीम प्रोफाइलमधील बदल

मार्च-21 ते मार्च-22 या 1-वर्षाच्या कालावधीत कर्जदारांच्या सिबील एमएसएमई रँक(सिएमआर) मधील बदलाचे परीक्षण केले गेले आणि पुढील श्रेणीत वर्गीकृत केले- कमी जोखीम: सिएमआर 1-3, मध्यम जोखीम: सिएमआर 4-6, उच्च जोखीम: सिएमआर 7-10.

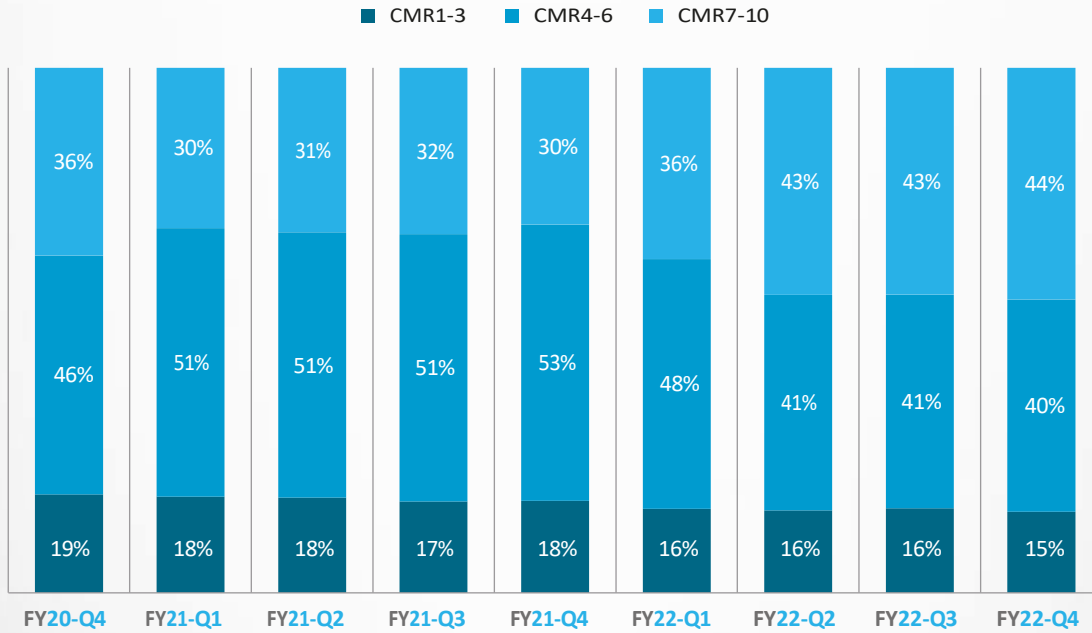
मार्च 21 मध्ये सिएमआर 1-3 मध्ये असलेल्या एकूण कर्जदारांपैकी 36% कर्जदार मार्च 22 पर्यंत मध्यम जोखीम श्रेणीत गेले तर मार्च 21 मध्ये सिएमआर 4-6 मध्ये असलेल्या एकूण कर्जदारांपैकी 9% कर्जदारांच्या श्रेणीत सुधारणा होऊन कमी जोखीम श्रेणीत गेले.

मार्च 21 ते मार्च 22 दरम्यान सिएमआर बदलाचा आकृतिबंध (मॅट्रिक्स)

		CMR as of Mar-22			Downgrades	Upgrades	Same
		CMR 1-3	CMR 4-6	CMR 7-10			
CMR as of Mar-21	CMR 1-3	64%	26%	10%	36%		64%
	CMR 4-6	9%	57%	35%	35%	9%	57%
	CMR 7-10	1%	11%	87%		13%	87%

मध्यम-जोखीम असलेल्या घटकांचे प्रमाण जे FY21-Q4 पर्यंत एकूण सक्रीय घटकांच्या ~53% होते ते FY22-Q4 मध्ये 40% पर्यंत कमी झाले आहे परिणामी त्याच कालावधीमध्ये उच्च-जोखीम घटकांचे प्रमाण 30% वरून 44% पर्यंत वाढले आहे.

सक्रिय कर्जदारांचे सिएमआर प्रमाणे वर्गीकरण

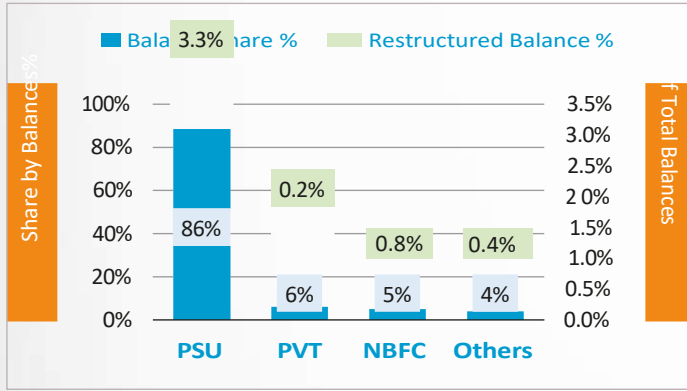
कोविड 19 मुळे पुनर्रचित कर्जाचे विश्लेषण

कर्जादात्यांनी कोविड-19 नंतर रिजर्व बँकेच्या आदेशाचा एक भाग म्हणून ब्युरो रिपोर्टिंगमध्ये "कोविड-19 मुळे पुनर्रचना" नोंदवली. कमर्शियल ब्युरोमध्ये नोंदवलेल्या पुनर्रचित खात्यांतील अंतरंगित प्रमुख गोष्टी खाली दर्शविल्या आहेत.

एकूण अहवालाच्या दृष्टीकोनातून, मार्च 22 पर्यंत कमर्शियल ब्युरोमध्ये 2.7 लाख एमएसएमई (एकत्रित शिल्लकबाकी 50करोड पेक्षा कमी) खाती कोविड-19 मुळे पुनर्रचित म्हणून चिन्हांकित केली गेली आहेत. हे त्याच कालावधीत नोंदवलेल्या एकूण सक्रीय खात्यांच्या सुमारे 2.3% आहे. शिल्लकबाकी च्या संदर्भात हे आयएनआर 0.35 लाख करोड आहे जे एमएसएमईच्या मार्च 22 पर्यंत एकूण शिल्लकबाकीच्या सुमारे 1.5% आहे

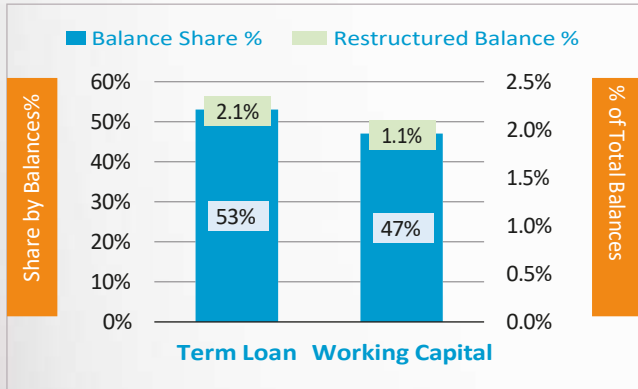
सार्वजनिकक्षेत्र बँकांनी सर्वोच्च पुनर्रचित खात्यांची माहिती कमर्शियल ब्युरोला दिली त्यानंतर खाजगी बँका आणि एनबीएफसी. इतरांमध्ये, उर्वरीत कर्जादाते, MNC बँका आणि सहकारी बँकांचा समावेश आहे.

कर्जादाता प्रकारानुसार संपूर्ण पुनर्रचना

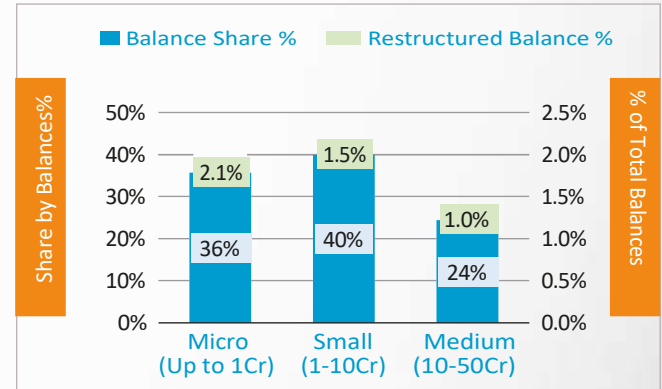

कार्यरत भांडवली कर्जापेक्षा मुदत कर्जाची पुनर्रचना जास्त केली जाते हे एमएसएमईच्या सीसी/ओडी कर्जाद्वारे त्यांची तरलता यथार्थपणे व्यवस्थापित करण्याच्या दृष्टीने सकारात्मक आहे. एकूण पुनर्रचित खात्यांपैकी 76% सूक्ष्म आणि लहान आकाराच्या संस्थांच्या तुलनेत ब्युरोमधील उच्च एमएसएमई घटकांचे प्रमाण सुद्धा अधिक आहे.

पत सुविधे प्रमाणे पुनर्रचना

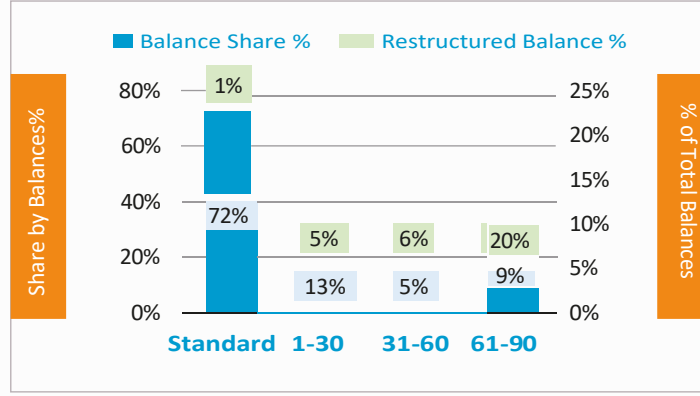
कर्जादारप्रकारा प्रमाणे पुनर्रचना

पुनर्रचित केलेल्या शिल्लकीचा सर्वाधिक वाटा उशीरा कसूर गट (61-90) मध्ये आहे. हे उशीरा कसूर गट मध्ये पुनर्रचना करण्याच्या कर्जादात्यांनी घेतलेला निर्णय पुनर्रचनासाठी एक यथार्थ विवेकपूर्ण दृष्टीकोन दर्शवितो ज्यात कर्ज ताबडतोब अनुत्पादीत मध्ये घसरण्याची जास्तीत जास्त शक्यता असते.

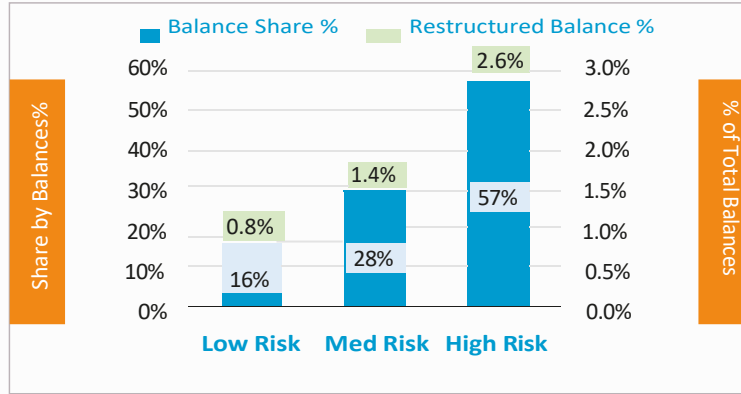
* संदर्भ : RBI circular DoR.FIN.REC.46/20.16.056/2020-21 dated March 12, 2021

डीपीडी गटानुसार पुनर्रचना

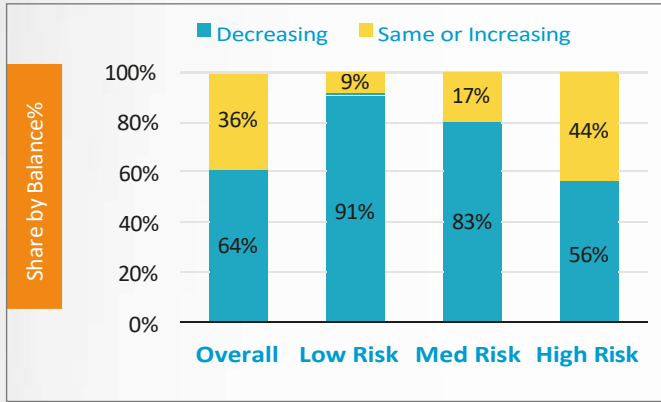
पुनर्रचनेत 57% घटक उच्च जोखीम (सिएमआर 7 ते 10), त्यानंतर मध्यम जोखीम (सिएमआर 4 ते 6) आणि त्यानंतर कमी जोखीम (सिएमआर 1 ते 3) मध्ये आहेत. सिबील एमएसएमई रँक (सिएमआर)चा सुस्पष्ट अनुक्रम कर्जदात्यांना तणावग्रस्त पोर्टफोलिओ ओळखण्यास सक्षम करत असून पोर्टफोलिओच्या दृष्टीकोनातून सुधारात्मक योग्य कारवाई करण्यास समर्थ करते.

जोखीमगटा प्रमाणे पुनर्रचना

पुनर्रचित कर्जांच्या परतफेडीचा कल ओळखण्यासाठी, सप्टेंबर '21 पर्यंत पुनर्रचित म्हणून नोंदवलेली मुदत कर्जे आधारभूत धरून मार्च 22 पर्यन्त (6 महिन्यांचा निरीक्षण कालावधी) या कर्जातील शिल्लकबाकीचा कल बघितला. संदर्भ कर्जांचे सिएमआर जोखीम श्रेणीद्वारे दोन गटात विभाजन केले - कर्जे जी शिल्लकबाकीत घट दर्शवतात उदा. परतफेड सुरू केलेली आणि कर्जे जी समान किंवा वाढती शिल्लक दर्शवणारी म्हणजे एकतर अधिस्थगित व्यवस्था किंवा परतफेडीमध्ये घसरण. निकाल पुन्हा सिएमआर द्वारे अनुक्रमित केले असता - कमी जोखीम (सिएमआर 1 ते 3) आणि मध्यम जोखीम (सिएमआर 4 ते 6) कर्जांच्या परतफेडीत लक्षणीय टक्केवारी आढळली, तर उच्च जोखीम (सिएमआर 7 ते 10) पुनर्रचित कर्जात अधोगती दर्शवली.

पुनर्रचित मुदतकर्जाची परतफेड शिल्लकबाकी प्रमाणे (सप्टें '21 - मार्च '22)

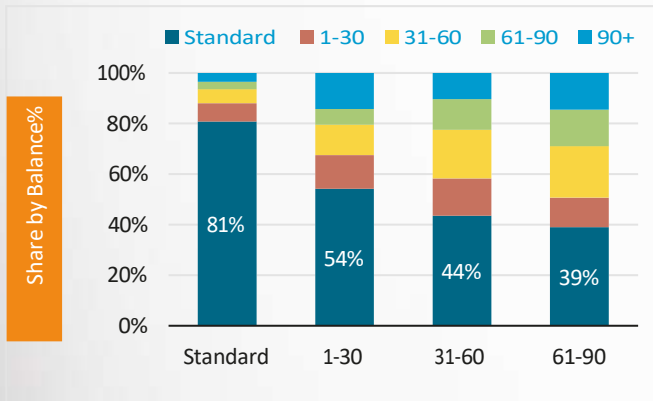

पुनर्रचित कर्जामधील कसूर बदल ओळखण्यासाठी, सप्टेंबर'21 पर्यंत पुनर्रचित म्हणून नोंदवलेली मुदत कर्जे आधारभूत धरून मार्च 22 पर्यन्त (6 महिन्यांचा निरीक्षण कालावधी) या कर्जातील डीपीडी कल पाहिला सप्टेंबर 21 पर्यंत नोंदवलेल्या पुनर्रचित कर्जाच्या 7% (शिल्लक बाकीनुसार) कर्जांचे मार्च 22 मध्ये 90+ कसूर गटात वर्गीकरण झाले. तथापि, एकूण पोर्टफोलिओमध्ये थोडी सुधारणा दिसून आली - सप्टेंबर'21 पर्यंतची 70% कर्जे स्टॅंडर्ड होती ती मार्च 22 मध्ये 71% झाली.

	Standard	1-30	31-60	61-90	90 +	Overall	Improvement	Deterioration
Standard	56%	5%	4%	2%	2%	70%		13%
1-30	7%	2%	2%	1%	2%	14%	7%	4%
31-60	3%	1%	1%	1%	1%	6%	4%	1%
61-90	4%	1%	2%	1%	1%	10%	7%	1%
Overall	71%	9%	9%	5%	7%		18%	21%

61-90 श्रेणीतून 90+ श्रेणीत जाण्याचे प्रमाण सर्वात जास्त आहे आणि सुरुवातीच्या कसूर (1-30) श्रेणीतून परत स्टॅंडर्ड श्रेणीत जाण्याचे प्रमाण सर्वाधिक आहे.

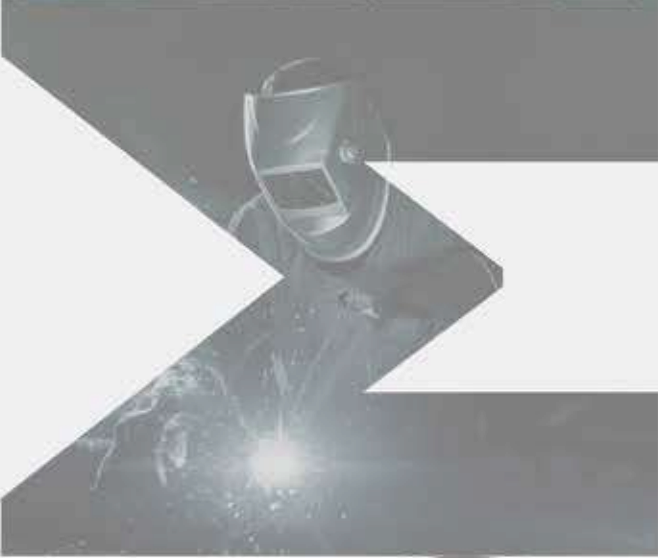
पोर्टफोलियो वर्गीकरणातील बदल (सप्टें '21 - मार्च '22)

कर्जदात्यांनी कोविड-19 मुळे पुनर्रचित केलेल्या पोर्टफोलिओचे काटेकोरपणे मॉनिटरिंग करणे आवश्यक आहे जेणेकरून कर्जदाता आणि ईतर या दोन्ही बाबतीत कर्जदाराचे परतफेडीचे व्यवहार कसे आहेत याची पहाणी केली पाहिजे. सिबिल एमएसएमई रँकद्वारे पोर्टफोलिओचे निरीक्षण आणि त्यातील बदल यांची माहिती कर्जदात्यांना पुढे तणावग्रस्त होणारे घटक अगोदरच ओळखून त्याबद्दल सुधारात्मक कारवाई करण्यास सक्षम करेल.

अस्वीकरण

वर नमूद केलेला सर्व क्रेडिट डेटा ट्रान्सयुनियन CIBIL व्यावसायिक क्रेडिट डेटाबेसमधून प्राप्त केला आहे. डेटा सदस्यांकडून वेळोवेळी प्राप्त झालेल्या सबमिशनवर आधारित आहे. कर्ज देणाऱ्या संस्थांकडून अतिरिक्त डेटा ट्रान्सयुनियन CIBIL ला कळवला गेल्यास, काही अपवादात्मक परिस्थितीत वरील संख्यांमध्ये काही सुधारणा होऊ शकते.

TransUnion^{tu} CIBIL

TRANSUNION CIBIL LIMITED

Credit Information Bureau (India) Limited
One World Centre, Tower 2A-2B, 19th Floor,
Senapati Bapat Marg, Lower Parel, Mumbai - 400 013

© 2022 TransUnion CIBIL Limited All Rights Reserved